

PowerPoint -esitys on tarkoitettu käytäväksi läpi opettajan ohjauksessa yläkoululaisten oppitunnilla. Oikeat vastaukset löytyvät esityksen lopusta.

Kuinka villiruoka kesytetään

Popsi paikallista – Kiitos

Popsi paikallista -kampanjaan liittyy myös Kuinka villiruoka kesytetään -esite, jota koulut voivat tilata Arktiset Aromit ry:ltä yläkoululaisten opetuskäyttöön maksutta vuonna 2013, niin kauan kuin esitteitä riittää.

Rahoitettu Suomen valtion tuella.

**LÖYDÄ
KERÄILIJÄ
ITSESTÄSI >**

Luonto tulee lähelle – ihan lautaselle asti

- Suomen luonnossa kasvaa ravinnoksi sopivia marjoja, sieniä ja villivihanneksia, jotka sisältävät paljon tärkeitä vitamiineja ja kivennäisaineita.

LÖYDÄ
KERÄILIJÄ
ITSESTÄSI >

Ekologista, hauskaa ja hyvää

- Villiruoka ei kuormita luontoa tehomaatalouden tavoin.
  - Keksitkö miksi?
- Villiruoan poimiminen on hauskaa ja se tuo makua ja väriä moniin ruokiin.

MAHDOLLISUUS
LUONNOSSA
LIKKUMISEEN >

Jokamiehen oikeus on etuoikeus

- Voit liikkua luonnossa ja kerätä marjoja, sieniä ja kasvien osia ravinnoksesi.

Saako mitä tahansa kasveja kerätä?

- Kokonaisten varpujen, puiden oksien, silmujen tai kerkkien keräämiseen tarvitaan maanomistajan lupa.
- Jotkin kasvit ovat myös rauhoitettuja.

Tarkkana kuin porkkana

- Opettele tunnistamaan ne marja- sieni ja villivihanneslajit, joita aiot kerätä ruoaksi.
- Tuntemattomia kasveja tai sieniä ei saa koskaan maistaa!

TUNNISTA
KERÄÄMÄSI
LUONNON-
ANTIMET>

Villiä välineurheilua

- Varusteet poimintaretkelle
  - Kumisaappaat
  - Säähän sopivat ja suojaavat vaatteet
  - Eväät/ruoanvalmistusvälineet
  - Juomaa
  - Hyönteiskarkotetta
  - Keruuastia tai -kori
  - Tarvittaessa marjapöimuri, sieniveitsi tai tiiviit käsineet

LÖYDÄ
KERÄILIJÄ
ITSESTÄSI >

Poimintapaikalla on väliä

- Villiruokaa poimitaan vain alueilta, missä liikenne, teollisuus tai koirat eivät ole liianneet sitä.
- Kasvi- ja sienilajeja kannattaa etsiä niille tyypillisiltä kasvupaikoilta.

Astu lautasen villimmälle puolelle ja lähde marjastamaan

- Suomen luonnossa kasvaa noin 50 erilaista marjalajia, joista suurin osa on syötäviä.
- Vain pieni osa metsiemme marjasadosta kerätään talteen.

1. Marjasadon määrään vaikuttaa

- a. pölyttäjähyönteiset kukinta-aikana.
- b. edeltäneen talven lumipeite.
- c. sateet, hallat ja tuulet kukinta-aikana.

Missä marjaseni on?

2. Yhdistä marjat ja kasvupaikat:

1. Lakka	a) Hakkuuaukea
2. Mustikka	b) Suon reunama
3. Variksenmarja	c) Kuiva kangasmetsä
4. Puolukka	d) Pellon reunama
5. Tyrni	e) Suo
6. Vadelma	f) Meren rantakivikko
7. Juolukka	g) Tuore kangasmetsä
8. Pihlajanmarja	

3. Milloin kannattaa lähteä marjastamaan?

- a) Touko-kesäkuussa
- b) Heinä-syyskuussa
- c) Syys-lokakuussa

4. Marjat kannattaa kerätä

- a) mahdollisimman ilmavaan koriin
- b) sankoon tai muuhun astiaan
- c) suureen pipoon

... ja puhdistaa roskista
pian poimimisen jälkeen
etteivät ne ennätä
pehmetä.

5. Arvaa mikä marja?

Tämän varjoisien kuusimetsien marjan nimestä voisi päätellä sen olevan todellista väriään tummempi. Nimestä löytyy myös koira tai puuta hakkaava lintu.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

6. Arvaa mikä marja?

Tuttu punainen marja säilyy hyvin jääkaapissa
survoksena ilman pakastamista.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

7. Arvaa mikä marja?

Tämä marja on niin herkullinen, että pienen kuoriaisen toukka usein tekee siihen kotinsa. Nimestä löytyy myös tytön nimi.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

8. Arvaa mikä marja?

Tätä punaista marjaa voi poimia myös keväällä lumien sulettua. Nimestä löytyy tulisuuutta ja lipuke, jonka kanssa toivoo hyvää tuuria.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

9. Arvaa mikä marja?

Marja sisältää niin paljon C-vitamiinia, että on saanut lempinimen ”Pohjolan appelsiini”. Sen nimikaimalla voi sivellä puulattiat.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

10. Arvaa mikä marja?

Tämä raakkuvan linnun mieleen tuova marja on toiselta nimeltään kaarnikka.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

11. Arvaa mikä marja?

Sininen marja muistuttaa mustikkaa, mutta on miedompi. Sen nimestä löytyy ratkaisu janoon.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko marjan kuvasta?

Kuin sieniä sateella

- Sieniä on kaikkialla maassa, vedessä ja ilmassa aivan kaikkina vuodenaikoina.
- Sienen maanalainen rihmasto on paljon suurempi kuin maan päällä näkyvä sienen osa.

- Maailman suurin sienirihmasto painaa yli 100 000 kiloa!

Sienet kuuluvat sienikuntaan

- Sienet ottavat sienirihmoillaan esimerkiksi puiden valmistamia ravintoaineita.

Sienet eivät valmista ravintoaan auringon avulla kuten kasvit tai haukkaa ruokaa kuten eläimet.

LÄHDETÄÄN
SIENI-
METSÄÄN >

Sienet ovat terveellistä syötävää

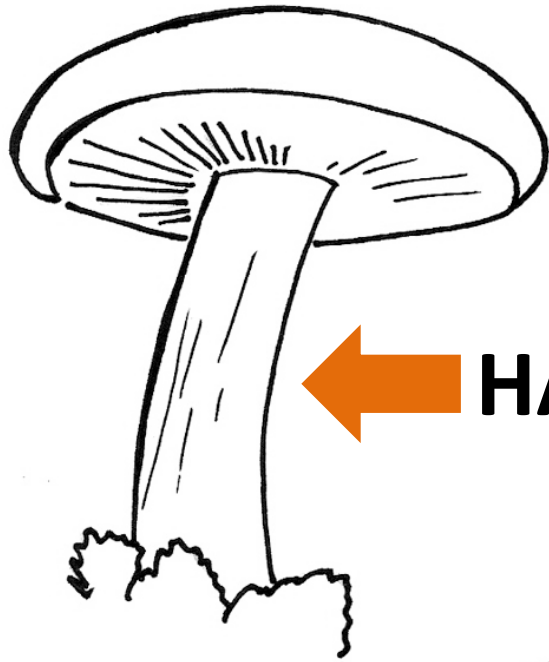
- Sienissä on kivennäisaineita ja ravintokuitua.
- Luonnossa kasvaa myös myrkyllisiä sieniä.

Opettele tunnistamaan ruoaksi poimittavat sienet vähitellen kokeneemman opastuksessa.

Sieniä on monen muotoisia

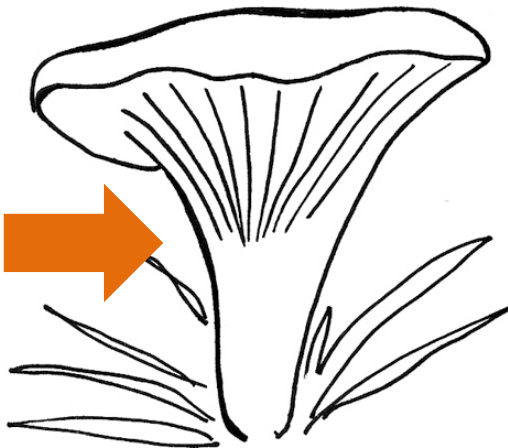

HAPEROT

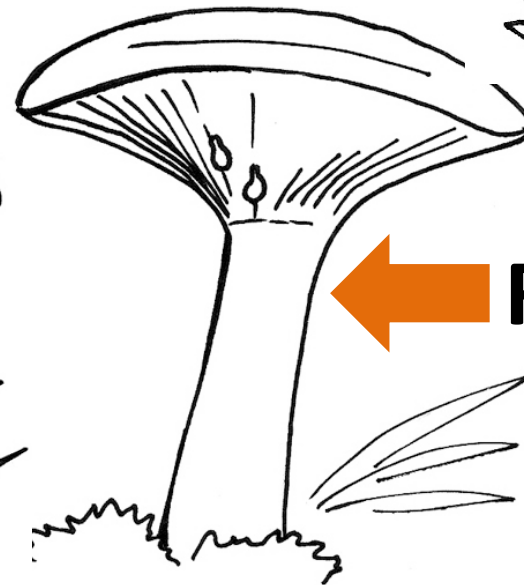
TATIT

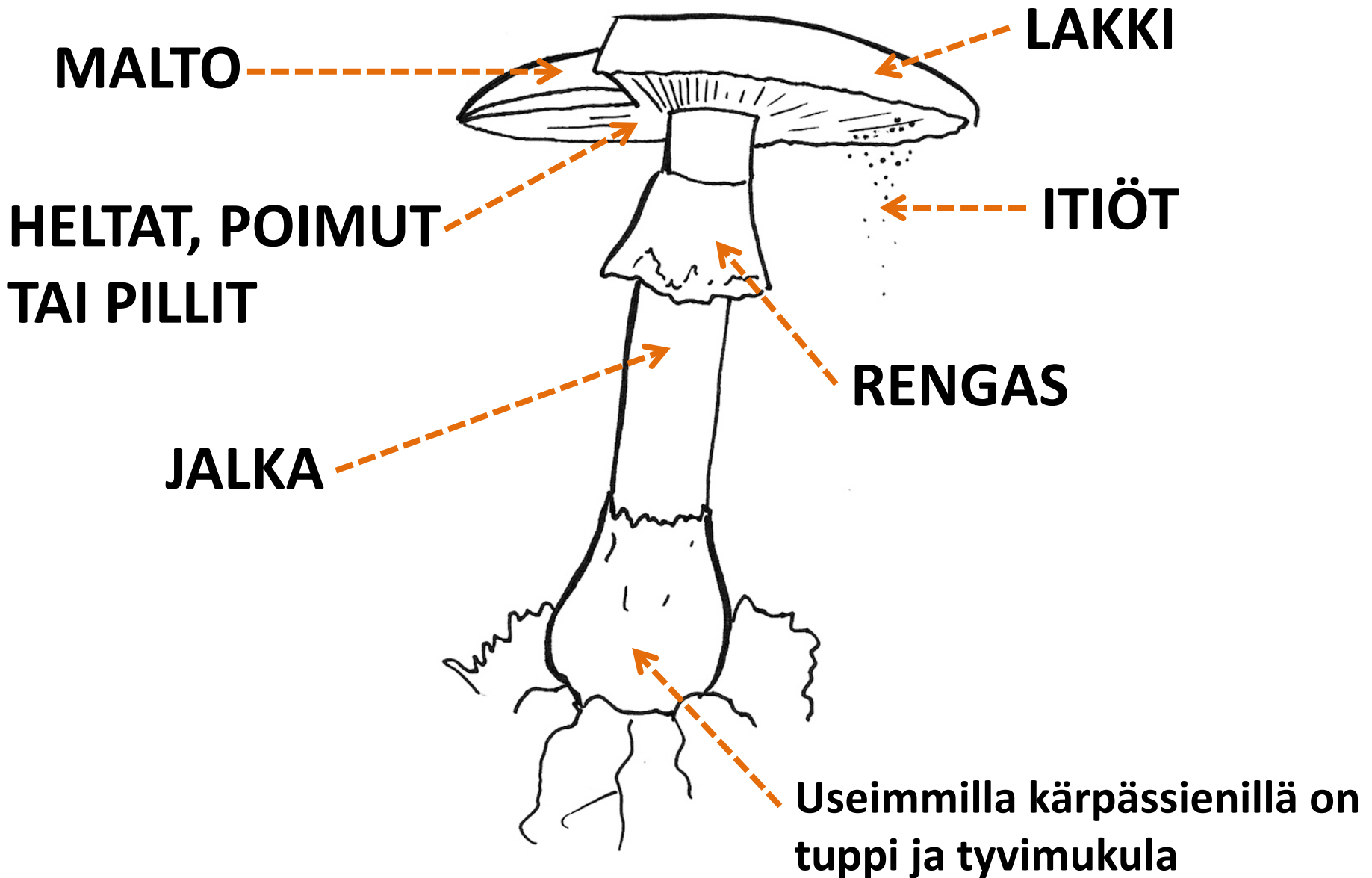
VAHVEROT

ROUSKUT

Sienen osat

Missä piileksit, pieni sieni?

1. Yhdistä sienet ja kasvupaikat:

1. Kangasrousku	a) Kosteaa kuusimetsä
2. Suppilovahvero	b) Koivikko ja sekametsä
3. Tuoksuvalmuska	c) Kuiva mäntymetsä
4. Kantarelli	

2. Milloin löytyy suurin sienisaalis?

- a) Keskellä kesää juhannusjuhlien aikaan.
- b) Aikaisin keväällä heti lumien sulettua.
- c) Loppukesästä ja syksyllä sateiden saavuttua.

3. Sienet kannattaa poimia

- a) reippaasti suoraan reppuun, jotta niitä on helppo kantaa.
- b) varovasti käsitellen ilmavaan koriin, jossa ne pysyvät ehjinä.
- c) mahdollisimman tiiviisti sankoon niin ne vievät vähemmän tilaa kuljetettaessa.

4. Arvaa mikä sienä?

Sillä on tanakka vaalea ja verkkokuvioinen jalka, suuri ruskea lakki ja nimi kertoo sen maistuvan hyvälle.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

5. Arvaa mikä sien?

Se on kokonaan kullankeltainen ja lakin muoto on suppilomainen. Nimestä löytyy kengän osa sekä tyttö.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

6. Arvaa mikä sieneni?

Se on pieni, suppilomainen muodoltaan ja nimestä voisi luulla sen olevan voimakas.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

7. Arvaa mikä sieni?

Se kasvaa kangasmetsissä ja nimi tuo mieleen pureskeluäänen.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

8. Arvaa mikä sien?

Tämänkin nimi kuulostaa pureskelulta, mutta myös pörröiseltä.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

9. Arvaa mikä sien?

Nimikin sen kertoo, että sien murenee käsiteltäessä helposti.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

10. Arvaa mikä sieni?

Kokonaan vaalea sieni, jonka voisi nimestä päätellä määkivän ja kasvavan puussa.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

11. Arvaa mikä sieneni?

Nimi kertoo sienen hyvästä tuntomerkistä, jonka huomatakseen täytyy päästä ihan lähelle sientä. Toinen suomessakin tunnettu nimi on aasialainen.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko sienen kuvasta?

Vihannesta mä metsästä, tahdon saada villin

- Ihmiset ovat kautta aikojen käyttäneet eri kasvinosia ravinnokseen.
  - Hedelmiä, lehtiä, silmuja, juuria...
- Villiyrstit ja -vihannekset ovat luonnonvaraisia kasveja, joita voi käyttää ravinnoksi.
  - Kuumaksi juomaksi haudutettuna
  - Raaka-aineena/mausteena ruoissa ja leivonnaisissa
  - Rohdoksina

Tutustu villivihanneksiin

- Villivihannekset sisältävät runsaasti vitamiineja ja kivennäisaineita.
- Ravinnoksi poimittavat täytyy aina tunnistaa syöntikelpoisiksi!
  - Osa kasveista on myrkyllisiä
  - On myös myrkyllisiä näköislajeja
  - Rohdosvaikutukset tai allergisoivat vaikutukset

1. Villivihannekset ovat parhaimmillaan

- a) keskellä kesää, kun luonto on vihreimmillään.
- b) syksyllä, kun villivihannekset ovat jo täysikokoisia.
- c) keväällä ja alkukesällä, kun villivihannekset ovat vielä nuoria.

2. Paras villivihannesten poimintasää on

- a) kuiva ja aurinkoinen, sateen ja yökasteen haihduttua lehdiltä.
- b) sateinen, jolloin vihannekset pysyvät kosteina ja auringon kuumuus ei nahista niitä.
- c) tuulinen, jolloin hyönteiset eivät lennä ja kiusaa poimijaa.

Villivihannesjahtiin

Kerää

- lehdet ennen kukintaa
  - kukat vastapuhjenneina
  - vain terveitä ja virheettömiä kasvinosia
  - vain sen verran kuin tarvitset
- Poimitut villivihannekset valmistetaan pian ruoaksi tai säilötään.

3. Villivihannekset kerätään

- a) tiiviiseen muovipussiin, jotta ne eivät nahistuisi.
- b) vetoketjulliseen taskuun, jotta ne on helppo kuljettaa ja eivät pääse varisemaan maahan.
- c) ilmavaan koriin, jotta ne eivät murskaannu ja ala pilaantumaan.

4. Arvaa mikä villivihannes?

Kaikille tuttu ikävästi polttavan ominaisuutensa vuoksi. Nimestä löytyy työtä tekevä laite.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

5. Arvaa mikä villivihannes?

Sen lehdet keräävät yökasteen kauniiksi
kastehelmiksi.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

6. Arvaa mikä villivihannes?

Nimestä voisi päätellä sen löytyvän navetoiden tai meijereiden lähistöltä. Se on rentun ruusuksikin kutsuttu.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

7. Arvaa mikä villivihannes?

Nimestä voisi luulla kyseisen kasvin löytyvän
kirnusta tai leivän päältä.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

8. Arvaa mikä villivihannes?

Mehiläiset pitävät tämän kasvin medestä, vaikka sen nimestä löytyykin pientä kujeilua.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

9. Arvaa mikä villivihannes?

Valkokukkaisen kasvin nimestä löytyy sekä itse röhkivä eläin että sen nenä.

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

Jos et arvannut vihjeestä, tunnistatko villivihanneksen kuvasta?

Oikeat vastaukset, marjat

1. Marjasadon määrään vaikuttaa

a. pölyttäjähönteiset kukinta-aikana.

2. Yhdistä marjat ja kasvupaikat:

- 1) lakka – e) suo
- 2) mustikka – g) tuore kangasmetsä
- 3) variksenmarja – c) kuiva kangasmetsä
- 4) puolukka – c) kuiva kangasmetsä
- 5) tyrni – f) meren rantakivikko
- 6) vadelma – a ja d) hakkuuaukea ja pellonreunama
- 7) juolukka – b) suon reunama
- 8) pihlajanmarja – a ja d) hakkuuaukea ja pellonreunama

3. Milloin kannattaa lähteä marjastamaan?

b) Eri marjalajit kysyvät hiukan eri aikaan ja paras marjastusaika kestää heinäkuusta syyskuulle.

4. Marjat kannattaa kerätä

b) sankoon tai muuhun astiaan.

Oikeat vastaukset, marjat

5. Kuvassa on mustikka

Suun hauskasti värjäävät mustikan luonnolliset väriaineet ovat hyväksi terveydelle. Varpu voi kasvaa jopa 30 vuotta!

6. Kuvassa on puolukka

Kasvaa kuivilla mäntykankailla.

Tuottaa noin 250 miljoonaa kiloa marjoja vuosittain.

7. Kuvassa on vadelma

Ensimmäisiä hakkuaukeille ilmestyviä kasveja.

Varret tuottavat marjoja vasta toisena kasvuvuotenaan.

8. Kuvassa on karpalo

Viihtyy kosteilla soilla.

Varpu kasvaa maanmyötäisesti.

Oikeat vastaukset, marjat

9. Kuvassa on lakka

Kasvaa karpalon tavoin soilla. On kerrannaisluumarja eli muodostuu monesta pienestä luumarjasta, joista jokainen sisältää siemenen.

10. Kuvassa on variksenmarja

Kasvaa kuivilla kankailla, suometsissä ja tuntureiden rinteillä
Lehdet ovat neulasmaisia ja marjat kiiltävänmustia.

11. Kuvassa on juolukka

Viihtyy soistuvilla kankailla, rantametsissä ja soiden reunamilla.
Voi kasvaa jopa puolen metrin korkuiseksi.

Oikeat vastaukset, sienet

1. Yhdistä sienet ja kasvupaikat:

- 1) Kangasrousku – **c)** kuiva mäntymetsä
- 2) suppilovahvero – **b)** kostea kuusimetsä
- 3) tuoksuvalmuska – **c)** kuiva mäntymetsä
- 4) kantarelli – **b)** koivikko ja sekametsä

2. Milloin löytyy suurin sienisaalis?

c) Loppukesä ja syksy ovat parasta sienestysaikaa, mutta korvasieni on poimittavissa jo huhti-kesäkuussa ja kantarelliäkin löytyy kesäkuusta alkaen.

3. Sienet kannattaa poimia

b) varovasti käsitellen ilmavaan koriin, jossa ne pysyvät ehjinä.

Oikeat vastaukset, sienet

4. Herkkutatti

Lakki on muhkea ja väriltään kuparinruskea.

Maku on mieto ja pähkinäinen.

5. Kantarelli

Toiselta nimeltään keltavahvero.

Tunnistaa keltaisesta lakista.

6. Suppilovahvero

Ruskealakkinen ja suppilomainen sieni.

Voi poimia lumien tuloon saakka.

7. Kangasrousku

Lakki on piparkakun ruskea ja sen keskellä on pieni nipukka.

Tunnusmerkkinä on murtumakohdista erittyvä valkoinen maitiaisneste.

Oikeat vastaukset, sienet

8. Karvarousku

Tunnistaa karvareunaisesta vaaleanpunertavasta lakista
Melko kirpeä sieni, joka täytyy keittää ennen käyttöä.

9. Hapero (kuvassa keltahapero)

Valkoinen malto murtuu helposti.
Eri lajeja: iso-, viini-, kangas ja keltahapero.

10. Lampaankääpä

Kasvaa paksusammaleisissa, kosteissa kangasmetsissä.
Epäsäännöllisen muotoisen lakin alta löytyy pillikerros.

11. Tuoksuvalmuska eli matsutake

Kookas, mäntymetsissä kasvava ja japanilaisten himoitsema sieni.
Tuoksu on voimakas ja hedelmäinen.

Oikeat vastaukset, villivihannekset

1. Villivihannekset ovat parhaimmillaan

c) keväällä ja alkukesällä, kun villivihannekset ovat vielä nuoria.

2. Paras villivihannesten poimintasää on

a) kuiva ja aurinkoinen, sateen ja yökasteen haihduttua lehdiltä.

3. Villivihannekset kerätään

c) ilmavaan koriin, jotta ne eivät murskaannu ja ala pilaantumaan.

4. Nokkonen

Sisältää enemmän ravintoaineita kuin pinaatti

Sopii pinaatin sijasta moniin ruokiin, kuten lettuihin.

5. Poimulehti

Lehti on kaunis piparireunainen ja muistuttaa vekkihametta

Maistuu salaateissa ja voileivän päällä.

Oikeat vastaukset, villivihannekset

6. Maitohorsma

Voi kasvaa jopa 1,5 metriä korkeaksi!

Nuoret lehdet sopivat salaattiin.

7. Voikukka

Keväällä poimitut nuoret, sileäreunaiset lehdet sopivat salaattiin.

8. Valko- ja puna-apila

Yleisenä kasvavan apilan yksi kasviyksilö voi muodostaa usean neliömetrin laajuisen kasvuston. Kukinnot tuovat hunajaista makua yrttijuomiin.

9. Siänkärsämö

Kasvaa yleisenä pihoilla ja pientareilla.

Yrttimäinen tuoksu, jonka vuoksi sopii pieninä määrinä mausteeksi esim. keittoihin tai pizzaan.

Popsi paikallista – Kiitos

Ole hiukan villi!

Katsele, haistele, maistele ja koe!

